John Lanchester

De muur

Vertaald door
Janet Limonard en Frank van der Knoop

2019 Prometheus Amsterdam

Ter nagedachtenis aan Peggy Geraghty

Oorspronkelijke titel *The Wall*
© 2018 John Lanchester
© 2019 Nederlandse vertaling Uitgeverij Prometheus en
Janet Limonard en Frank van der Knoop
Omslagontwerp DPS Design & Prepress Studio
Illustratie omslag Utku Lomlu
Zetwerk Elgraphic
www.uitgeverijprometheus.nl
ISBN 978 90 446 4047 2

1

Het is koud op de muur. Dat is het eerste wat iedereen je vertelt en het eerste wat je opvalt als je ernaartoe wordt gestuurd. Het is waar je de hele tijd aan denkt als je er bovenop staat en dat is wat je je herinnert als je er weg bent. Het is koud op de muur.

Je zoekt naar metaforen. De kou voelt aan als natte sneeuw, als een diamant, als de maan. De kou is als liefdadigheid – dat is een goeie. Maar al snel besef je dat er voor deze kou geen metafoor is. Ze is anders dan andere kou. Ze is slechts een onomstotelijk feit. Deze kou, tenminste. Kou is kou is kou.

Dat is dus het eerste wat je opvalt. Ze is anders dan andere kou. Deze kou heeft alles met de plaats te maken, als een permanente fysieke eigenschap van de locatie. De kou is een van de fundamentele kenmerken, ze is intrinsiek. Het is alsof je een klap in je gezicht krijgt, de eerste keer dat je de muur op gaat, op de eerste dag van je detachering. Je weet dat je er twee jaar moet blijven. Je weet dat het in principe overal hetzelfde is, althans wat de indeling betreft, maar dat je verblijf vooral afhankelijk is van de mensen met wie je moet werken. Je weet dat je daar niets aan kunt veranderen. Dat is angstaanjagend maar op zich-

zelf ook wel een beetje bevrijdend. Geen keuze – je hebt geen keuze en dat geldt voor alles wat met de muur te maken heeft.

Je krijgt een beetje training, niet veel. Zes weken. Je leert vooral hoe je je vuurwapen moet vasthouden, schoonmaken en onderhouden en hoe je ermee moet schieten. In die volgorde. Een beetje conditietraining, maar niet veel; er wordt wel veel getraind op opstaan midden in de nacht, slaapverstoring, plotselinge paniek, plotselinge verandering van een opdracht en discipline-oefeningen in de kleine uurtjes. Dat hameren ze er goed in: discipline wint het van onverschrokkenheid. De mensen die een gevecht winnen, zijn degenen die doen wat hun is opgedragen. Het is niet zoals in de film. Je moet niet dapper zijn, je moet doen wat je wordt opgedragen. Dat is het wel zo ongeveer. De rest van de training krijg je op de muur. Die krijg je van verdedigers die er al langer zijn dan jij. Op jouw beurt geef jij training aan verdedigers die na jou komen. Dat is wat je er leert: midden in de nacht opstaan en voor je vuurwapen zorgen.

Meestal kom je in het donker aan. Ik weet niet waarom, maar zo gaat het. Je hebt dan al een lange dag achter de rug om er te komen: te voet, per bus, trein, nog een trein en een vrachtwagen. De vrachtwagen brengt je naar de plaats van bestemming. En dan sta je daar alleen met je rugzak in de kou en de duisternis. Voor je bevindt zich de muur, een lang betonnen monster. Hij strekt zich uit in de verte. Hoewel de muur volledig verticaal is, heb je het gevoel dat hij overhangt als je eronder staat. Alsof hij boven op je kan vallen. Het is net alsof er op je wordt geleund.

De lucht is er erg vochtig, ook wanneer het er niet echt nat is, al is het dat wel vaak, van de regen of van het stuifwater dat over de muur slaat. Vlak achter de muur staat meestal niet veel wind, maar soms wel. In het donker en de vochtige lucht lijkt de muur zwart. Het enige pad, de enige aanwijzing waar je naartoe moet of hint wat je moet doen bestaat uit een betonnen trap – ze zetten je altijd af in de buurt van de trap. Bovenaan, in de wachttoren, brandt een klein lampje, maar je weet nog niet waar je naar kijkt. Je denkt eigenlijk alleen maar dat de muur groter is dan je had verwacht. Je hebt hem natuurlijk wel eerder gezien, in het echt en op foto's, misschien zelfs wel in je dromen. (Dat is een van de dingen die je over de muur leert, dat heel veel mensen erover dromen, lang voordat ze ernaartoe worden gestuurd.) Maar hij ziet er heel anders uit als je aan de voet van de muur staat en omhoogkijkt en weet dat je daar twee jaar moet doorbrengen, weet dat overleven en het feit dat je de muur weer kunt verlaten en er daarna geen dag meer hoeft door te brengen het beste is wat je kan overkomen. Hij ziet er heel groot, heel recht en heel donker uit. (Dat is hij ook.) De onbeschermde betonnen trap ziet er steil en glad uit. (Dat is hij ook.) Het ziet eruit als een koude, harde, onverzoenlijke, wanhopige plek. (Dat is het ook.) Je voelt je gevangen. (Dat ben je ook.) Je zou willen dat het voorbij was, willen dat je ergens anders was, je zou alles willen geven om hier niet te hoeven zijn. Misschien ga je bidden, zelfs als je niet gelovig bent, hardop of in jezelf, dat maakt niet uit, want daardoor verandert er toch niets, want je bidt: alsjeblieft, alsjeblieft, alsjeblieft laat me ver-

trekken, maar je blijft waar je bent: op de muur. Je loopt de trap op. Je leven op de muur is begonnen.

Ik bibberde toen ik de trap opliep. Ik denk graag dat het door de kou kwam, maar het was waarschijnlijk een combinatie van kou en angst. Er was geen leuning en naarmate ik hoger kwam, werd het beton steeds vochtiger. Ik ben nooit een ster geweest in hoogtes, zelfs niet als ze betrekkelijk laag waren. Het schoot even door mijn hoofd dat ik kon uitglijden en vallen, en hoe hoger ik kwam, hoe sterker die gedachte werd. Ik val eraf, mijn hoofd splijt open en ik ga dood, en dan is mijn dienst op de muur voorbij voordat die zelfs maar is begonnen. Ik word een mikpunt van spot. Weet je nog, die idioot die...? Maar dan ben ik in ieder geval niet meer op de muur.

Boven ging ik naar de wachttoren. Er scheen licht door een beslagen ruit. Ik kon niet naar binnen kijken en ik wist niet waar ik naartoe moest of wat ik moest doen, maar er waren geen andere opties, dus klopte ik aan. Er kwam geen reactie. Ik klopte nog een keer en ik hoorde een geluid dat ik opvatte als een teken dat ik binnen kon komen.

Ik ging naar binnen en werd overweldigd door een golf van warmte. Mijn brillenglazen besloegen onmiddellijk, dus ik zag niets. Ik hoorde iemand lachen en iemand anders iets fluisteren. Ik deed mijn bril af en keek met toegeknepen ogen om me heen. Een kale betonnen ruimte. De muren waren behangen met landkaarten. Twee mensen zaten beiden in een eigen hoek, de één een imposante zwarte man met littekens op zijn wangen,

gekleed in een olijfgroene uniformtrui met kabels. Het was de commandant, hoewel ik dat toen nog niet wist. Hij was de enige op de muur die ik ooit in een uniform heb gezien. Voor de rest van ons was dat gewoonweg niet warm genoeg. Hij keek me met een strak gezicht aan. Achter hem stonden drie computerschermen met *green screen* radardisplays.

'Een verdediger die niets kan zien,' zei hij. 'Geweldig.'

De andere man snoof. Het was een zwaargebouwde witte man met een gebreide rode muts en hij was de sergeant, hoewel ik dat toen ook nog niet wist.

'Ik ben Kavanagh,' zei ik ten slotte. 'Ik ben nieuw.' Het klinkt nu idioot en het klonk toen ook idioot, maar ik had geen idee wat ik anders moest zeggen. Er kon geen lachje af bij de twee. Ze keken me alleen maar aan. De man in het uniform stond op, liep naar me toe en bekeek me van top tot teen. Hij was lang, minstens een halve kop groter dan ik.

'Ik ben de commandant,' zei hij. 'Dit is de sergeant. Doe alles wat we je opdragen, zonder te vragen waarom. Het duurt ongeveer vier maanden voordat je weet wat je doet. Ik heb de macht om jouw verblijf hier te verlengen, zonder dat je daartegen in beroep kunt gaan. Ik hoef daar geen reden voor te geven. Je komt hier alleen weg nadat je twee jaar dienst hebt gedaan en nadat ik heb besloten dat je mag gaan. Als ze dat nog niet duidelijk hebben gemaakt tijdens de opleiding, maak ik dat nu duidelijk. Is dat duidelijk?'

Dat was het. En dat zei ik.

'Breng hem naar de kazerne,' zei hij tegen de sergeant. 'Ik ga naar buiten, de muur op.'

Hij vertrok. Toen hij alleen was veranderde de houding van de sergeant iets.

'Goed,' zei hij. 'Er zijn twee sergeants, een voor elke ploeg. Ik ben jouw sergeant. De andere is op de muur. Ik had in bed moeten liggen, maar ik ben opgebleven om kennis met je te maken omdat ik zo'n verdomde goedzak ben. Vraag iedereen maar. De rest van de groep ontmoet je morgenochtend. Ik zal je een snelle rondleiding geven. De rest komt morgen wel. Zoals de commandant al zei: het duurt even voordat het allemaal tot je is doorgedrongen, en dat lukt het beste door herhaling. In het begin stel je allerlei vragen, maar daar heeft iedereen al snel meer dan genoeg van, dus ik stel voor dat je eerst goed nadenkt over een logisch antwoord op wat je had willen vragen, voordat je besluit je muil open te trekken.'

Hij liet me de kantine zien, die bestond uit een kale betonnen ruimte met tafels en stoelen, daarna de recreatiezaal, die bestond uit een kale betonnen ruimte met een gigantische televisie en zwaargehavende banken, vervolgens de wapenkamer, die op slot zat, en toen de ziekenzaal, die bestond uit een kale betonnen ruimte met vier bedden met metalen frames maar zonder medisch personeel. Daarna gingen we twee trappen af naar de kazerne, zoals de verdedigers de zaal noemden waar iedereen sliep. Die bestond ook – verrassing! – uit een kale betonnen ruimte. Nadat ik misschien een minuut in de ingang had gestaan waren mijn ogen genoeg gewend om de belangrijkste details te onderscheiden. In de zaal stonden dertig

bedden, vijftien aan elke kant, met multiplexplaten ertussen waardoor een soort slaapcabines waren ontstaan. Aan de andere kant bevond zich de wasruimte. Ik wist al hoe die eruitzag, namelijk precies zoals in de kazerne waar ik mijn opleiding had gevolgd. Aan de ene kant viel geen licht van buiten naar binnen, aan de andere kant zaten kleine vierkante ramen net boven het blikveld. De bedden tegen de rechtermuur waren allemaal leeg, want die helft van de groep had nachtdienst. De bedden tegen de linkermuur waren allemaal bezet door slapende lichamen, op het negende bed in de rij na, dat was leeg en was voor mij.

Ik zette mijn tas achter in mijn slaapcabine. Ik deed mijn schoenen en mijn buitenste lagen kleding uit en stapte in bed. De lakens waren ruw, maar de twee dekens waren dik en ik kreeg het al snel warm. Ik hoorde mijn nieuwe ploegmaten snurken en mompelen. Ik word hyper als ik hongerig ben, en ik besefte dat ik sinds mijn vertrek niets had gegeten en dat het in mijn hoofd te druk was om te kunnen slapen. Moe, waakzaam en ongerust lag ik naar het plafond te staren en dacht: dit duurt maar twee jaar, nog 729 nachten als ik deze heb gehad. Tenminste als ik geluk heb en er niets fout gaat.

Ik moet hebben geslapen, want ik werd ergens wakker van. Of misschien was het een nieuwe vorm van slapen waarin je niets van het fijne van slapen meekrijgt maar alles van het akelige van wakker schrikken. Ik hoorde een alarm afgaan en even later voelde ik het bed schudden, en toen ik mijn ogen opendeed, hing een mannengezicht zo dicht boven het mijne dat ik de warme, beetje ranzige

adem kon ruiken. Het gezicht bestond uit een baard, ogen en een wollen muts. Het pluspunt was dat hij glimlachte.

'Aha, een melkmuil,' zei hij. 'Ik ben de korporaal. Ook bekend als Yos. Vijf minuten om te wassen, vijftien om te ontbijten en daarna verzamelen.' Hij schudde nog een keer aan het bed, alsof dat geluk moest brengen, stond toen op en liep naar de wasruimte. Hij was een grote man, minstens een meter vijfentachtig. Om hem heen stonden de andere ploegmaten al mopperend en krabbend op. Ik zag dat de meeste min of meer volledig aangekleed sliepen. De korporaal stopte een paar meter bij me vandaan en draaide zich naar me om.

'Kijk niet zo bezorgd,' zei hij. 'Je weet toch wat ze zeggen? Maak je geen zorgen, misschien gebeurt het nooit. Hier is het anders. Je bent op de muur. Het is al gebeurd.' Hij lachte en liep weg.

***

Dertig personen in een compagnie, verdeeld in twee geweergroepen van vijftien. Plus nog ongeveer vijf permanente personeelsleden voor elke wachttoren, bestaande uit koks en schoonmakers. Compagnieën wisselen elkaar af, ze brengen twee weken op de muur door en vervolgens twee weken een ander programma, namelijk een week training, algemeen onderhoud en wat dies meer zij, en een week vrijaf. Een geweergroep krijgt alleen nieuwe leden als er verdedigers vertrekken die hun tijd op de muur hebben volbracht. Dat is een voortdurend proces,

dus er zijn altijd mensen die het einde van hun dienst naderen, gemengd met andere die net zijn begonnen. Dat zijn de twee zenuwachtigste groepen, de mensen die net zijn begonnen en geen idee hebben wat ze aan het doen zijn en de mensen die als ze hun neus in de lucht steken de vrijheid van het leven na de muur al kunnen ruiken, en die maar aan twee dingen kunnen denken: hoe fantastisch het is om weg te gaan en wat een ramp het zou zijn als er iets mis zou gaan in die laatste paar dagen. De verdedigers die ertussenin zitten, met enige afstand tot het begin en het einde, zijn stoïcijnser.

Ik had de sergeant en de korporaal van mijn groep al ontmoet; ze waren gemakkelijk uit elkaar te houden, hoe ver weg ze ook waren en hoe dik ze ook waren ingepakt in hun thermische kleding, want de sergeant was dik en de korporaal was lang. We noemden de sergeant Sarge en de korporaal Yos. De hobby van Yos was schilfers van takken snijden, en als we niet op de muur waren, was hij meestal bezig een tak te bewerken met een vervaarlijk uitziend gebogen mes. Wat de rest van de groep betreft was het die eerste dag en nog heel wat dagen daarna lastig om ze uit elkaar te houden. Dat kwam door de lagen. Zo veel lagen! Bij het ontbijt zat iedereen diep over zijn pap gebogen zwijgend te eten, waardoor het zelfs lastig was om de sekse van mijn lotgenoten vast te stellen. Iedereen moet naar de muur en de globale verdeling is fiftyfifty, waardoor de helft van mijn groep waarschijnlijk uit vrouwen zou bestaan. Eigenlijk kon je er alleen achter komen wie wie was door ernaar te vragen, maar dat leek me geen ideale manier om het ijs te breken.